

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

METHODOLOGICAL PROVISION OF ANALYSIS OF THE FIXED ASSETS OF THE ENTERPRISE

УДК 658.15

<https://doi.org/10.32843/infrastruct35-74>**Рубан Л.О.**

к.е.н., доцент,

доцент кафедри обліку, аудиту

та економічного аналізу

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-

економічного університету

Башликов Д.А.

студент

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-

економічного університету

У статті зазначено, що за сучасного рівня розвитку промислового виробництва технічний стан, величина і досконалість основних засобів та ефективність їх використання значно впливають на перспективи розвитку виробничого підприємства. Розглянуто існуючі вітчизняні методики аналізу фінансово-господарського стану та ефективності управління підприємством. Досліджено економічні показники, які пропонуються в різних методиках для оцінки ефективності використання основних засобів підприємства. Розкрито питання відповідності інформації, що надається шляхом розрахунку запропонованих у даних методиках показників, цілям окремо взятої методики. Запропоновано уніфіковану модель оцінки стану та ефективності використання основних засобів із метою надання інформації для прийняття управлінських рішень із приводу підвищення продуктивності діяльності підприємства, що дасть можливість проводити міжгосподарські порівняння та ретроспективний аналіз.

Ключові слова: основні засоби, ефективність, підприємство, аналіз, методика, управлінське рішення.

В статье указано, что при современном уровне развития промышленного произ-

водства техническое состояние, величина и совершенство основных средств и эффективность их использования значительно влияют на перспективы развития производственного предприятия. Рассмотрены существующие отечественные методики анализа финансово-хозяйственного состояния и эффективности управления предприятием. Исследованы экономические показатели, которые предлагаются в различных методиках для оценки эффективности использования основных средств предприятия. Раскрыты вопросы соответствия предоставляемой путем расчета предложенных в данных методиках показателей целям отдельно взятой методики. Предложена унифицированная модель оценки состояния и эффективности использования основных средств с целью предоставления информации для принятия управленческих решений по поводу повышения продуктивности деятельности предприятия, что позволит проводить межхозяйственные сравнения и ретроспективный анализ.

Ключевые слова: основные средства, эффективность, предприятие, анализ, методика, управленческое решение.

In this article it is stated that at the present level of development of industrial production the technical condition, size and perfection of fixed assets and efficiency of their use significantly influence the prospects of development of the production enterprise. It is found that in order to obtain information sufficient for management decision making and solving such a problem as finding reserves for improving production efficiency, it is necessary to have a clear understanding of the real economic state of the enterprise, in particular in the part of fixed assets. Existing domestic methods of analysis of financial and economic status and management efficiency of the enterprise are considered. The economic indicators, which are offered in different methods to evaluate the efficiency of the use of fixed assets of the enterprise, are investigated. The question of conformity of information provided by calculation of indicators proposed in these methods to the goals of a separate methodology is revealed. It is revealed that the domestic methods approved by the normative acts of the Ministry of Finance of Ukraine, the Bankruptcy Prevention Agency of Enterprises and Organizations, the Central Union of Consumer Societies of Ukraine and the State Property Fund of Ukraine do not have a unified system of indicators and recommend different combinations for their calculation. It is proved that the methodology, which is most suitable for the analysis of fixed assets with the purpose of making managerial decisions on adjusting the activity of the enterprise, is made in the Methodical recommendations for analysis and evaluation of the financial condition of enterprises approved by the Order of the Central Consumer Association of Ukraine. The unified model of estimation of a condition and efficiency of use of the fixed assets with the purpose of providing the information for making management decisions concerning increase of productivity of activity of the enterprise is offered. The use of this model will make it possible to carry out cross-economic comparisons and retrospective analysis, to provide information for management decisions on improving the efficiency of use of fixed assets.

Key words: fixed assets, efficiency, enterprise, analysis, methodology, management decision.

Постановка проблеми. Основні засоби є невід'ємною й особливо важливою частиною будь-якого підприємства, без яких неможливе здійснення господарської діяльності. За сучасного рівня розвитку промислового виробництва технічний стан, величина і досконалість основних засобів, ефективність їх використання значно впливають на перспективність виробничого підприємства та обсяги виробленої продукції. Отримати об'єктивну оцінку матеріально-технічної бази можливо, якщо скористатися підходящою методикою економічного аналізу, що дасть достатньо інформації для прийняття управлінського рішення з приводу доцільної стратегії підвищення ефективності використання виробничих засобів. Саме тому необхідно проана-

лізувати існуючі вітчизняні методики та їх відповідність поставленому завданню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині існує досить об'ємна база наукових робіт, що присвячені проблемі аналізу стану та ефективності використання основних засобів. Такі автори, як Н.С. Барабаш [1], Ф.Ф. Бутинець [2], О. Кузьмін [3], О.А. Садовніков [9], тією чи іншою мірою розглядали питання, яким присвячена ця стаття. Але, незважаючи на велику кількість робіт різних авторів, сьогодні немає єдиної системи показників та етапів аналізу стану й ефективності використання основних засобів.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка існуючої вітчизняної методологічної бази аналізу фінансово-господарського стану підпри-

Методологічна база аналізу основних засобів

Назва методики	Характеристика методики	Показники, рекомендовані методикою для аналізу основних засобів	Відповідність інформативності розраховуваних показників меті методики
1	2	3	4
Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки № 170 [4]	Методика розроблена з метою визначення об'єктивних і суб'єктивних причин збитковості, забезпечення єдності підходів під час оцінки фінансово-господарського стану та ефективності управління суб'єктами державного сектору економіки України.	Структура та динаміка активів, коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення.	Згідно з методикою, розраховується багато показників, які характеризують фінансово-господарський стан підприємства. Водночас за основними засобами проводиться лише аналіз стану та структури, що не надає достатньої інформації щодо ефективності використання виробничих засобів та впливу на результати діяльності, що, своєю чергою, не дає можливості характеризувати ефективність управління підприємством.
Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій № 22 [5]	Методика розроблена з метою визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості підприємств та організацій, прискорення реалізації інвестиційних проектів, заохочення до інвестицій вітчизняних та іноземних підприємств, надання методичної допомоги спеціалістам, які займаються розробленням заходів із проведення оздоровлення виробничої сфери.	Структура основних засобів (активна і пасивна частини), коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, фондовіддача.	Показники, що розраховуються у цій методиці, не дають змоги оцінити ефективність управління та використання основних засобів. Метою цієї методики є забезпечення об'єктивної оцінки, але водночас для визначення вагомості показників використовується експертна думка, що є оціночним судженням і збільшує ризик викривлення кінцевого результату.
Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій № 81 [6]	Методика розроблена для проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів підприємницької діяльності. Основним завданням проведення аналізу є оцінка результатів господарської діяльності за попередній та поточний роки, виявлення чинників, які позитивно чи негативно вплинули на кінцеві показники роботи підприємства, прийняття рішення про визнання структури балансу задовільною (незадовільною), а підприємства – платоспроможним (неплатоспроможним).	Структура, рух, фондовіддача, відсоток зносу, коефіцієнт використання потужностей.	Показники, що розраховуються згідно з методикою, не дають достатньої інформації щодо ефективності використання основних засобів та впливу на результати діяльності підприємства.
Методичні рекомендації з аналізу й оцінки фінансового стану підприємств [7]	У даних методичних рекомендаціях на конкретних прикладах розкривається зміст експрес-аналізу і поглибленого факторного аналізу фінансового стану підприємства, за даними аналітичних таблиць розробляються висновки і пропозиції щодо підвищення ефективності господарсько-фінансової діяльності, раціонального розміщення і примноження власного капіталу, забезпечення рентабельності та фінансової стійкості підприємства.	Склад і структура активів, фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт вартості основних засобів в активах підприємства, коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту, фондовіддача, рентабельність основних засобів, інтегральний показник економічної ефективності основних засобів.	Показники, що розраховуються для поглибленого факторного аналізу згідно із цією методикою, дають достатню інформацію про стан, склад та ефективність використання основних засобів на підприємстві, що, своєю чергою, дає можливість для прийняття управлінських рішень із приводу підвищення ефективності виробничої діяльності шляхом більшого завантаження основних засобів у часі, оновлення основних виробничих фондів, збільшення питомої ваги активної частини основних засобів тощо.
Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації № 49 [8]	Положення розроблене з метою встановлення єдиного порядку та основних методичних засад проведення за спрощеною схемою аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації.	Коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття.	Показники, що розраховуються згідно із цією методикою, дають достатню інформацію для оцінки фінансового стану підприємства на момент проведення аналізу, що відповідає меті положення.

Джерело: складено авторами

емства та ефективності управління суб'єкта господарювання, а також створення уніфікованої моделі аналізу основних засобів для управлінських цілей.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних економічних умовах діяльність виробництва потребує постійного контролю та вирішення таких питань, як збільшення обсягів виробленої продукції або зменшення витрат. Відповідно до нагальних цілей та можливостей підприємствами приймаються управлінські рішення, що мають на меті вирішення поставленого завдання з найбільшою ефективністю. Для отримання інформації, достатньої для прийняття управлінських рішень і вирішення такого завдання, як пошук резервів підвищення ефективності виробництва, необхідно мати чітке уявлення про реальний економічний стан підприємства, зокрема в частині основних виробничих засобів. Для вирішення цього завдання в економічному аналізі існує достатня кількість показників, результати розрахунків яких, за умови достовірності вихідних даних, дають змогу не тільки оцінити реальний стан підприємства, а й шляхом порівняння з нормативними показниками в галузі вказують на елементи підприємства, з приводу яких потребується прийняття управлінських рішень. Вітчизняна

практика нараховує п'ять методик, затверджених нормативними актами Міністерства фінансів України, Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій, Центральною спілкою споживчих товариств України та Фондом державного майна України, що рекомендують набір показників відповідно до мети економічного аналізу. Аналіз зазначених методик приведемо у вигляді табл. 1.

Методика, яка найбільше підходить для аналізу основних засобів із метою прийняття управлінських рішень щодо коригування діяльності підприємства, вироблена у Методичних рекомендаціях з аналізу й оцінки фінансового стану підприємств, затверджених Наказом Центральної спілки споживчих товариств України.

Беручи до уваги специфічність такого завдання, як надання інформації для прийняття управлінських рішень, вважаємо за необхідне уніфікувати набір показників для можливості порівняння з показниками галузі та накопичення досвіду дослідження зв'язку між прийнятими рішеннями щодо коригування діяльності підприємства й фактичними результатами (рис. 1).

Для оцінки змін як технічного стану основних засобів, так і фінансового стану підприємства у

<p>Мета: детальне вивчення наявності, структури, стану та ефективності використання основних засобів із метою надання вичерпної інформації для прийняття управлінських рішень щодо коригування виробничої діяльності підприємства та реалізації доцільної стратегії підвищення виробничої потужності.</p>			
<p>Об'єкти: динаміка, склад і структура основних засобів підприємства, стан і ефективність використання основних фондів, відповідні показники в галузі.</p>			
<p>Напрями</p>			
Аналіз динаміки та структури основних засобів	Аналіз забезпеченості основними засобами	Оцінка якісного стану основних засобів	Аналіз ефективності використання основних засобів
<p>Мета напрямку</p>			
Визначення тенденцій розвитку матеріально-технічної бази підприємства, надання необхідних даних для інших напрямів аналізу	Оцінка рівня забезпеченості підприємства основними засобами та порівняння їхньої структури із середніми показниками в галузі	Оцінка стану основних засобів та надання інформації щодо необхідності їх оновлення для підвищення рівня виробництва	Оцінка ефективності використання основних засобів та надання інформації щодо підвищення рівня виробництва
<p>Показники</p>			
Коефіцієнт приросту основних засобів та їх активної частини, коефіцієнт вибуття основних засобів та їх активної частини, питома вага активної частини основних засобів, питома вага основних засобів в активах	Фондоозброєність праці, технічна озброєність, коефіцієнт використання наявного обладнання; коефіцієнт використання встановленого обладнання	Коефіцієнт зносу основних засобів та їх активної частини, коефіцієнт оновлення основних засобів та їх активної частини, співвідношення вікових груп	Фондовіддача основних засобів та їх активної частини, фондомісткість основних засобів та їх активної частини, коефіцієнт завантаження основних засобів, рентабельність основних засобів
<p>Інформаційні джерела</p>			
<p>- баланс підприємства за декілька попередніх років та за звітний період, ф.1; - звіт про фінансові результати за попередній рік та за звітний період, ф.2; - примітки до річної фінансової звітності за попередній рік та за звітний період, ф.3; - звіт із праці за попередній рік та за звітний період, ф.1-ПВ; - звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції, ф.51П-НПП; - звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос), ф.11-ОЗ</p>			

Рис. 1. Уніфікована модель оцінки стану та ефективності використання основних засобів

Джерело: складено авторами

часі слід розраховувати всі наведені показники за декілька останніх років для оцінки тенденцій та порівняння із середніми показниками в галузі. Необхідно зібрати доступну інформацію про управлінські рішення, що стосувалися основної (виробничої та збутової) діяльності підприємства, та порівняти зі змінами показників у відповідний період для визначення ймовірного зв'язку та прийняття доцільних рішень із приводу управління підприємством з урахуванням попереднього досвіду.

Висновки з проведеного дослідження.

Вітчизняні методики, затверджені нормативними актами Міністерства фінансів України, Агентством із питань запобігання банкрутству підприємств та організацій, Центральною спілкою споживчих товариств України та Фондом державного майна України, не мають уніфікованої системи показників і рекомендують до розрахунку їх різні комбінації. Найбільш повними вважаємо Методичні рекомендації з аналізу й оцінки фінансового стану підприємств. Три з п'яти методик у результаті розрахунку рекомендованого набору показників не дають змоги дати оцінку ефективності використання основних засобів, що є одним з основних чинників для оцінки результатів господарської діяльності підприємства та ефективності управління. Надання інформації для прийняття управлінських рішень із приводу підвищення ефективності використання основних засобів є специфічним завданням і потребує поєднання інформації, наданої в результаті детального вивчення наявності, стану, структури та ефективності використання основних виробничих засобів із досвідом галузі, у якій функціонує підприємство.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барабаш Н.С. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник. Київ : КНТЕУ, 2005. 395 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз : навчальний посібник. Житомир : Рута, 2003. 680 с.
3. Кузьмін О. Економічна ефективність використання основних засобів підприємства. *Науковий вісник*. 2010. № 20. С. 240–245.
4. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки : Наказ № 170 від 14.02.2006 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06> (дата звернення: 22.09.2019).
5. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : Наказ № 22 від 23.02.98 / Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98> (дата звернення: 22.09.2019).
6. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій : Наказ від 27.06.1997 № 81 / Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97> (дата звернення: 22.09.2019).

7. Методичні рекомендації з аналізу й оцінки фінансового стану підприємств : Наказ від 28.07.2006 / Центральна спілка споживчих товариств України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06> (дата звернення: 22.09.2019).

8. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ від 26.01.2001 № 49/121 / Міністерство фінансів України та Фонд державного майна України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01> (дата звернення: 22.09.2019).

9. Садовніков О.А., Тацій І.В., Герсамія Р.Р. Економіко-статистичний аналіз ефективності використання основних фондів на сучасному підприємстві. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2010. № 11. С. 32–34.

REFERENCES:

1. Barabash N. S. (2005) *Analiz ghospodarskoi dijajnosti : navchalnyj posibnyk* [Barabash N.S. Analysis of economic activity: a textbook]. Kyiv : KNEU. (in Ukrainian)
2. Butynecj F. F. (2003) *Ekonomichnyj analiz : navchalnyj posibnyk* [Butinets F.F. Economic analysis: a textbook]. Zhytomyr: PE "Ruta". (in Ukrainian)
3. Kuzjmin O. (2010) *Ekonomichna efektyvnistj vykorystannja osnovnykh zasobiv pidpryjemstva* [Economic efficiency of using fixed assets of the enterprise]. *Naukovyj visnyk*, vol. 20, pp. 240–245. (in Ukrainian)
4. Ministerstvo finansov Ukrainy (2006) *Metodyka analizu finansovo-ghospodarskoi dijajnosti pidpryjemstv derzhavnogho sektoru ekonomiky* [Methods of analysis of financial and economic activity of public sector enterprises]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06> (accessed 22 September 2019).
5. Aghentstva z pytanj zapobighannja bankrutstvu pidpryjemstv ta orghanizacij (1998) *Metodyka integhralnojji ocinky investycijnojji pryvablyvosti pidpryjemstv ta orghanizacij* [Methods of integral evaluation of investment attractiveness of enterprises and organizations]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98> (accessed 22 September 2019).
6. Aghentstva z pytanj zapobighannja bankrutstvu pidpryjemstv ta orghanizacij (1997) *Metodyka provedennja pohlyblyenogho analizu finansovo-ghospodarskogho stanu neplatospromozhnykh pidpryjemstv ta orghanizacij* [Methods of conducting in-depth analysis of financial and economic status of insolvent companies and organizations]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97> (accessed 22 September 2019).
7. Centraljna spilka spozhyvchykh tovarystv Ukrainy (2006) *Metodychni rekomendaciji z analizu i ocinky finansovogho stanu pidpryjemstv* [Methodical recommendations for analysis and evaluation of the financial condition of enterprises]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06> (accessed 22 September 2019).
8. Ministerstvo finansiv Ukrainy ta Fond derzhavnogho majna Ukrainy (2001) *Polozhennja pro porjadok zdijsnennja analizu finansovogho stanu pidpryjemstv, shho pidljaghajutj pryvatzaciji* [Regulations on the procedure for analyzing the financial condition of

enterprises subject to privatization]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01> (accessed 22 September 2019).

9. Sadovnikov O. A. (2010) *Ekonomiko-statystychnyj analiz efektyvnosti vykorystannja osnovnykh fondiv na*

suchasnomu pidpryjemstvi [Economic and statistical analysis of the efficiency of using fixed assets in a modern enterprise]. *Visnyk Skhidnoukrajinskogho nacionalnogho universytetu imeni Volodymyra Dalja*, vol. 11, pp. 32–34. (in Ukrainian)

Ruban Lina

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Accounting, Audit and Economic Analysis
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics

Bashlikov Denis

Student
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics

METHODICAL PROVISION OF ANALYSIS OF THE FIXED ASSETS OF THE ENTERPRISE

The purpose of the article is to evaluate the existing national methodological base of analysis of the financial and economic condition of the enterprise and the effectiveness of management of the entity and creation of a unified basis for the economic analysis model for management purposes.

At the present level of development of industrial production the technical condition, size and perfection of fixed assets and efficiency of their use significantly influence the prospects of development of the production enterprise. It is found that in order to obtain information sufficient for management decision making and solving such a problem as finding reserves for improving production efficiency, it is necessary to have a clear understanding of the real economic state of the enterprise, in particular in the part of fixed assets. Given the specific nature of the task, such as providing information for management purposes, it is necessary to develop an approach that combines the objective informative nature of economic analysis and the practical experience of many years, acquired by various enterprises in the industry as a whole.

Methodology. A comparative method, grouping, systematization and generalization, Internet resources are used in this study.

Results. Existing domestic methods of analysis of financial and economic status and management efficiency of the enterprise are considered. The economic indicators, which are offered in different methods to evaluate the efficiency of the use of fixed assets of the enterprise, are investigated. The question of conformity of information provided by calculation of indicators proposed in these methods to the goals of a separate methodology is revealed. It is revealed that the domestic methods approved by the normative acts of the Ministry of Finance of Ukraine, the Bankruptcy Prevention Agency of Enterprises and Organizations, the Central Union of Consumer Societies of Ukraine and the State Property Fund of Ukraine do not have a unified system of indicators and recommend different combinations for their calculation. It is proved that the methodology, which is most suitable for the analysis of fixed assets with the purpose of making managerial decisions on adjusting the activity of the enterprise, is made in the Methodical recommendations for analysis and evaluation of the financial condition of enterprises approved by the Order of the Central Consumer Association of Ukraine.

Practical implications. The unification of the system of indicators and stages of analysis of the state and efficiency of the use of fixed assets makes it possible to compare the results of management of enterprises in one industry, and use the combined experience to avoid erroneous management decisions made in another production.

Value/originality. The unified model of estimation of a condition and efficiency of use of the fixed assets with the purpose of providing the information for making management decisions concerning increase of productivity of activity of the enterprise is offered.